

Rapport arkeologisk registrering 2025

66 kV Vrangfoss - Holla

24/08566

Tiltakshaver:	Lede AS
Kommune:	Nome
Gbnr.:	Flere

Registrering utført dato:	13.5., 14.5., 28.5., 30.5., 11.6., 12.6., 17.6., 18.6., 19.6., 3.7. og 4.7. 2025	Ved:	Frode Svendsen, Knut Eskeland, Anne Margrethe Scheffler
Rapport utført dato:	25.9. og 16.12. 2025, 9.1., 13.1. og 16.1. 2026	Ved:	Frode Svendsen

Undersøkelsestype(r):	Overflateregistrering	X
	Prøvestikking	X
	Maskinell sjakting	
	Georadarundersøkelse (GPR)	
	Maskinell utsjekk av data fra (GPR)	
	Metallsøk	
	Overvåkning	

Faglige konklusjoner:	Det er ikke registrert automatisk fredete kulturminner i tiltaksområdet.
------------------------------	--

Antall timeverk:	129,5
Merknader:	Det er flere nyere tids kulturminner i tiltaksområdet. Disse er ikke fredet, og det er ikke prioritert å legge dem inn i Askeladden.

Alle bilder er tatt av Telemark fylkeskommune, med mindre annet er oppgitt.

Forsidebilde: Fra tiltaksområdet, utsikt mot Norsjø. Foto tatt mot SØ.

Innhold

1. Bakgrunn og sammendrag	4
2. Tidsrom og bemanning	4
3. Landskap og terreng	4
4. Metoder	7
5. Undersøkelsen.....	7
5.1.1 Overflateregistrering.....	7
5.1.2 Prøvestikking	10
6. Konklusjon.....	13
7. Vedlegg.....	14
7.1. Figurliste	14

1. Bakgrunn og sammendrag

I forbindelse med planlagt ny 66 kV luftledning mellom Vrangfoss og Holla i Nome kommune, gjennomførte Telemark fylkeskommune en arkeologisk registrering i tiltaksområdet i perioden 13.5 og 4.7. 2025 (ikke sammenhengende).

Bakgrunnen for tiltaket er at ny ledning skal erstatte en eksisterende ledning. Ny ledning vil i hovedsak bygges i ny trasé, ettersom eksisterende ledning må være i drift frem til ny ledning er satt i drift. Tiltaket medfører også riggområder, tilkomstveier og kjøretraseer i terreng med mer. Med tiltaksområdet i denne rapporten menes området som ble undersøkt med tanke på automatisk fredete kulturminner.

Noe av området er tidligere registrert. Det gjelder der trase for ny rv. 359 Kaste-Stoadalen skjærer tvers gjennom tiltaksområdet, som ble undersøkt av Telemark fylkeskommune i 2007. I tillegg ble noe av tiltaksområdet undersøkt i 2021 i forbindelse med planlagt kraftledning 132 kV Bolvik-Vrangfoss.

Registreringen ble gjennomført ved overflateregistrering og prøvestikking.

Det er ikke registrert automatisk fredete kulturminner innenfor tiltaksområdet.

Det er flere nyere tids kulturminner i tiltaksområdet. Disse er ikke fredet, og det er ikke prioritert å legge dem inn i Askeladden.

2. Tidsrom og bemanning

Undersøkelsen var budsjettet til 254 timer, fordelt på forarbeid, feltarbeid og etterarbeid. Registreringen ble utført av arkeolog Frode Svendsen 13.5., 14.5., 28.5., 30.5., 11.6., 12.6., 17.6., 18.6., 19.6., 3.7. og 4.7. 2025. Knut Eskeland og Anne Margrethe Scheffler deltok henholdsvis to og en av disse dagene. Rapport- og etterarbeid ble ferdigstilt 16.1. 2026. Totalt ble det brukt 129,5 timeverk.

3. Landskap og terreng

Tiltaksområdet ligger i Nome kommune, og strekker seg over 4 kilometer fra Ulefoss og nærmere Holla i sør til Vrangfoss i nord.

Mesteparten av tiltaksområdet er utmark, men med innslag av dyrket mark ved Ulefoss hovedgård og øst for Vrangfoss. Tilknyttet Ulefoss hovedgård er det også park- og hageanlegg. Selve Ulefoss hovedgård er vedtaksfredet.

Høydemessig strekker tiltaksområdet seg fra ca. 15 meter over havet ved Telemarskanalen/Eidselva på Ulefoss og opp til rundt 200 meter i åsene øst for Eidsfoss sluse. Terrenget er til dels svært kupert, bratt og ulendt, men det er også mange områder med slakere topografi.

Det er ikke tidligere registrert automatisk fredete kulturminner i tiltaksområdet. Tidligere er det registrert en tjæremile (ID 277083) fra nyere tid i tiltaksområdet. Denne er ikke fredet.

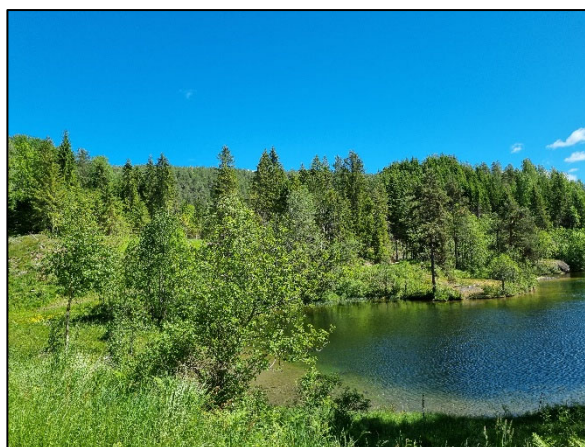
I områdene rundt Ulefoss er det kjent en rekke automatisk fredete kulturminner, blant annet gravminner fra bronse- og jernalder, fangstgroper og hulveier. Det er også tidligere levert inn en rekke løsfunn fra steinalder og senere perioder i områdene rundt Ulefoss.

For informasjon om kulturminner i nærhet til tiltaksområdet, se www.kulturminnesok.no og www.unimus.no/portal.

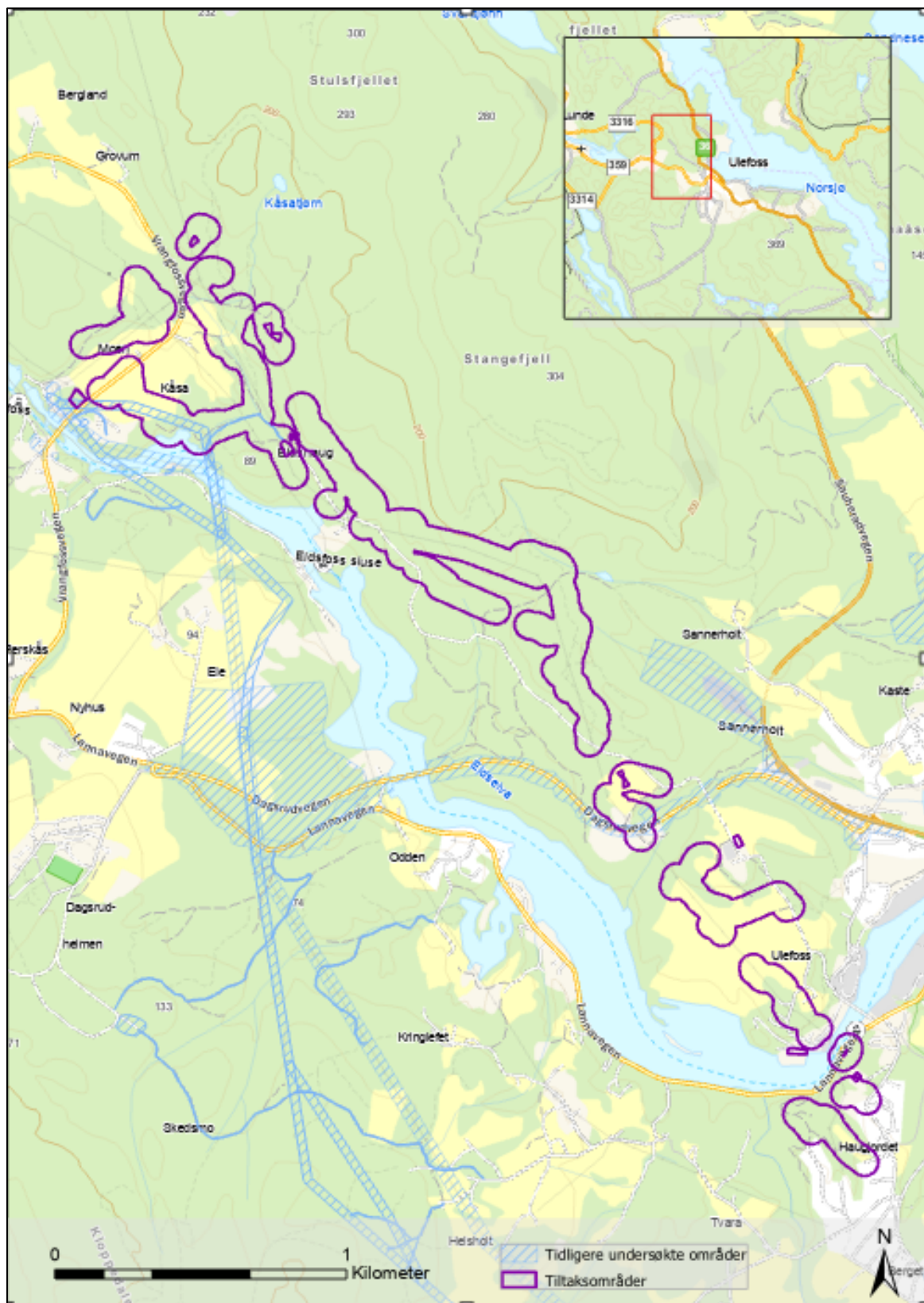
Med bakgrunn i topografi i tiltaksområdet og kjente kulturminner i nærområdene ble det vurdert å være potensial for særlig spor etter bosetning-aktivitetsområder fra steinalder, gravminner fra bronse- og jernalder og kullgroper og fangstgroper fra jern- og middelalder.

Figur 1. Fra tiltaksområdet. Venstre: Eksempel på bratt og kupert terreng. Høyre: Svaberg høyt i åsen øst for Eidselva/kanalen, som kan skimtes i bakgrunnen. Foto tatt mot henholdsvis N og S.

Figur 2. Fra tiltaksområdet. Venstre: Omrotet område nær ny trase for rv. 359 som skjærer gjennom tiltaksområdet. Ulefoss hovedgård kan skimtes bak trærne i bakgrunnen. Høyre: Område ned mot Eidselva/kanalen nær Vrangfoss. Begge foto tatt mot Ø-SØ.

Figur 3. Tiltaksområdet ligger i Nome kommune, og strekker seg over 4 kilometer fra Ulefoss i sør til Vrangfoss i nord. Innenfor kartutsnittet er det tidligere registrert en rekke automatisk fredete kulturminner, blant annet gravfelt fra jernalder og hulveier fra førreformatorisk tid (merk at kartutsnittet er for stort til at disse blir synlige i dette kartet).

4. Metoder

Registreringene ble utført ved hjelp av følgende metoder:

- Visuell overflateregistrering
- Prøvestikking

For en nærmere beskrivelse av arkeologiske metoder, se våre nettsider

<https://telemarkfylke.no/no/meny/tjenester/kultur/kulturarv/historisk-sammendrag/faglige-metoder-i-kulturarv/>

Innmåling av prøvestikk ble gjort med Trimble GNSS antenne og ArcGIS programvare. Observerte nyere tids kulturminner ble hurtigkartfestet ved en kombinasjon av innmåling og LIDAR der sistnevnte var relevant for å korte ned tidsbruken.

5. Undersøkelsen

5.1.1 Overflateregistrering

Hele tiltaksområdet ble overflatebefart. Det ble ikke registrert synlige automatisk fredete kulturminner.

En god del nyere tids kulturminner ble observert i tiltaksområdet. Det dreier seg om rydningsrøys, gamle kjerreveier, steingjerder, en brønn, en isdam, gamle mastefundamenter, bålplasser og ansamlinger av bruddstein fra uttak i fjellsider. Noen av disse er identifiserbare på LIDAR, mens andre ble observert først i felt. Nyere tids kulturminner er ikke fredet, og det ble ikke prioritert å legge dem inn i Askeladden. De er imidlertid fotografert og kartfestet for referanse. Se kart under for nevnte nyere tids kulturminners plassering i planområdet.

Rydningsrøysene ble observert enten i kanten av eksisterende eller inntil relativt nylig dyrket mark, og i et tilfelle i kanten av et tidligere dyrket område hvor det også ble observert en nyere tids tuft med kjeller og to rom. Nevnte tuft ligger noen meter utenfor tiltaksområdet (se fig.6), men har helt klart sammenheng med det tidligere dyrkede området og rydningsrøysene.

En rekke forhåndsidentifiserte LIDAR-sjekkpunkter (og linjer) ble kontrollert og avskrevet. Mange viste seg å være naturformasjoner, noen var små massetak, i tillegg til et torvuttak og et synkehull. Det som på LIDAR kan minne om hulveier viste seg å være dyretråkk og i et tilfelle en grøft (trolig drenering). I enkelte tilfeller har beitedyr tråkket så mye i gamle kjerreveier at det har skapt en delvis forsenkning som kan minne om hulveier. Vannerosjon i midten av kjerreveier har videre gjort at partier av disse i dag kan minne om hulveier.

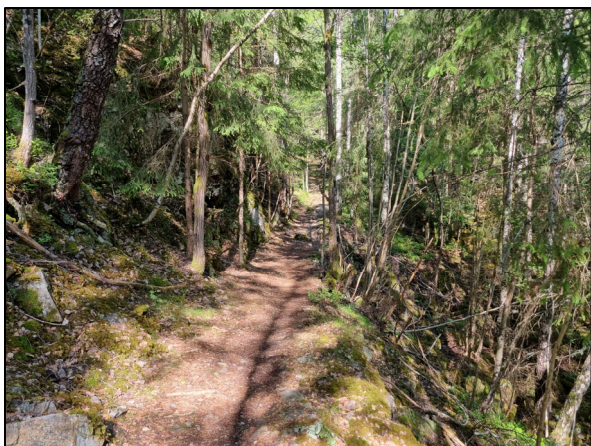
I skogen like nordøst for Vrangfoss kan man følge et strekk av den flott oppbygde gamle bygdeveien som er såpass bred at den har vært egnet for bil. Helt vest (og nord) i tiltaksområdet, nærmest Vrangfoss fører en smal kjerrevei oppover i terrenget. Denne er dels oppbygd, dels er stein ryddet unna og ut i kanten. Formmessig kan den forveksles som en hulvei i sør der den fremstår som en forsenkning. Følger man den oppover i terrenget mot nord ser man imidlertid at det dreier seg om en kjerrevei.

Deler av åssiden litt øst-nordøst for ovennevnte kjerrevei ved Vrangfoss fremstår nærmest som en sammenhengende steinrøys. I et område er stein ryddet og samlet sammen i et belte som noen steder fremstår som et steingjerde. Også dette er vurdert å være fra nyere tid.

En tidligere registrert ikke fredet tjæremile (ID 277083, se fig.6 for kartfesting) ble observert i felt og fastslått sterkt skadet og i praksis ødelagt som følge av det planlagte tiltaket den ble registrert i forbindelse med i 2021. Tjæremilas tilstand er dermed oppdatert til tapt/fjernet i Askeladden.

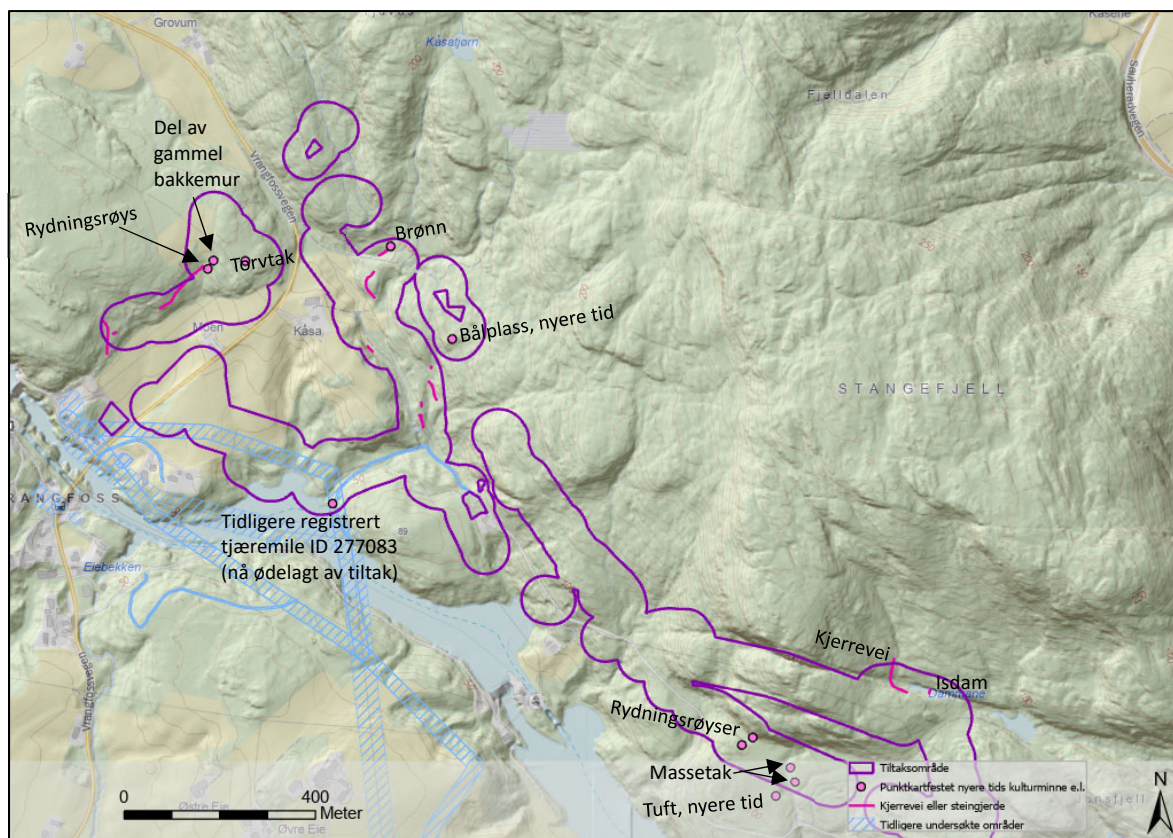

Figur 4. Venstre: Steingjerde i åsen øst-nordøst for Vrangfoss. Høyre: Brønn øst for Vrangfoss. Tatt mot henholdsvis SV og N.

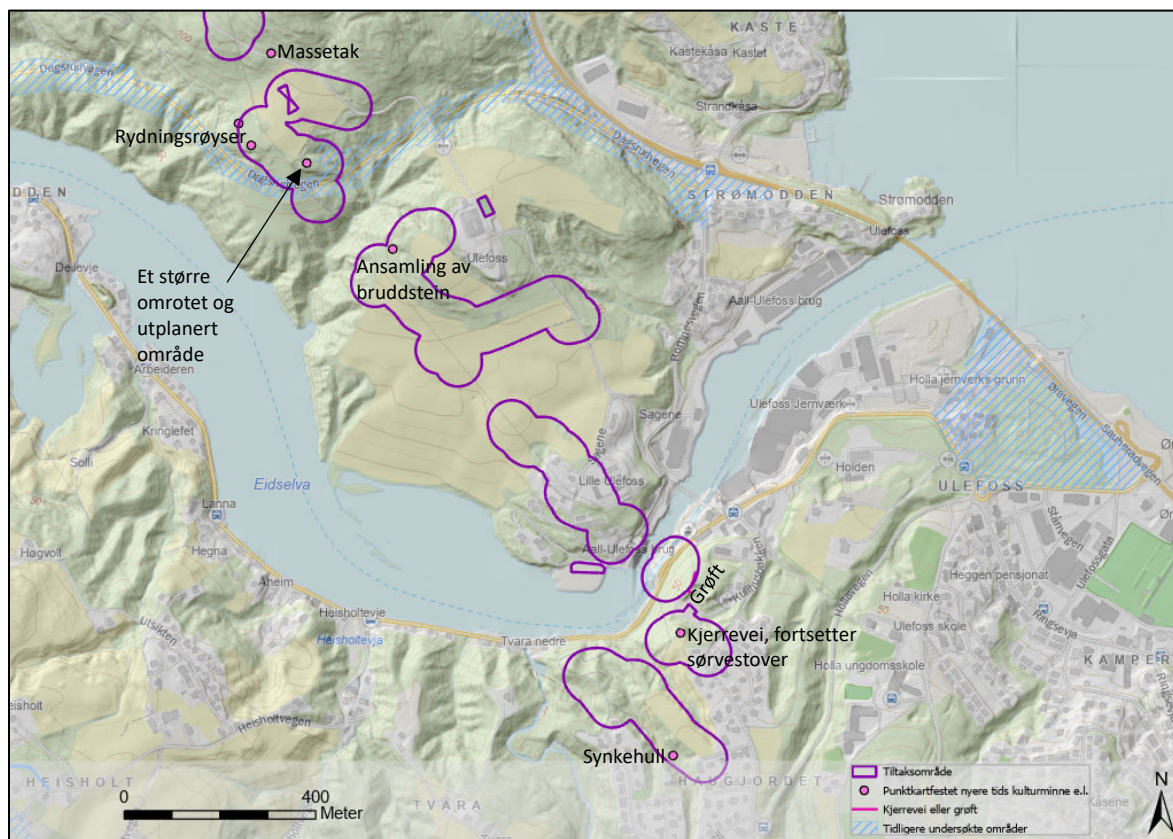

Figur 5. Venstre: Fint oppbygd kjerrevei i bratt terreng nær isdam ved Dammane, øst for Eidsfoss. Høyre: Kjerrevei i det som i dag er planteskog Ø-NØ for Kåsa ved Vrangfoss. Tatt mot henholdsvis N og SV.

Ny rv. 359 Kaste-Stoadalen skjærer tvers gjennom tiltaksområdet, og det nærmet seg avsluttende anleggsfase da registreringen ble gjennomført i 2025. Anleggsområdet la noen føringer med tanke på logistikk og tilkomst, men anleggsområdet/veitraseen lot seg krysse via den private veien som fører nordover fra Ulefoss hovedgård. Denne var heldigvis nettopp ferdigstilt da våre undersøkelser startet.

Figur 6. Utsnitt nordlig del av tiltaksområde med noen detaljer og utsjekkede LIDAR anomalier nærmere markert.

Figur 7. Utsnitt sørlig del av tiltaksområde med noen detaljer og utsjekkede LIDAR anomalier nærmere markert.

5.1.2 Prøvestikking

Totalt ble det gravd 68 prøvestikk i forbindelse med denne undersøkelsen, se kart under. Alle var negative.

Massene besto gjennomgående av sand eller sandgrus. Massene var tørre og tørrsålding viste seg tilstrekkelig.

På forhånd var det vurdert å være potensial for bosetning-aktivitetsområder fra steinalder flere steder langs den forhistoriske fjorden som har strukket seg innover (og utover) der dagens Telemarkskanal/Eidselva går. Marin grense i området, det vil si havets høyeste nivå etter istiden, er ca. 138 meter (jfr. Dagsrud i Nome¹). Områder under marin grense som har ligget gunstig til langs forhistoriske strandlinjer ble derfor vurdert for prøvestikking.

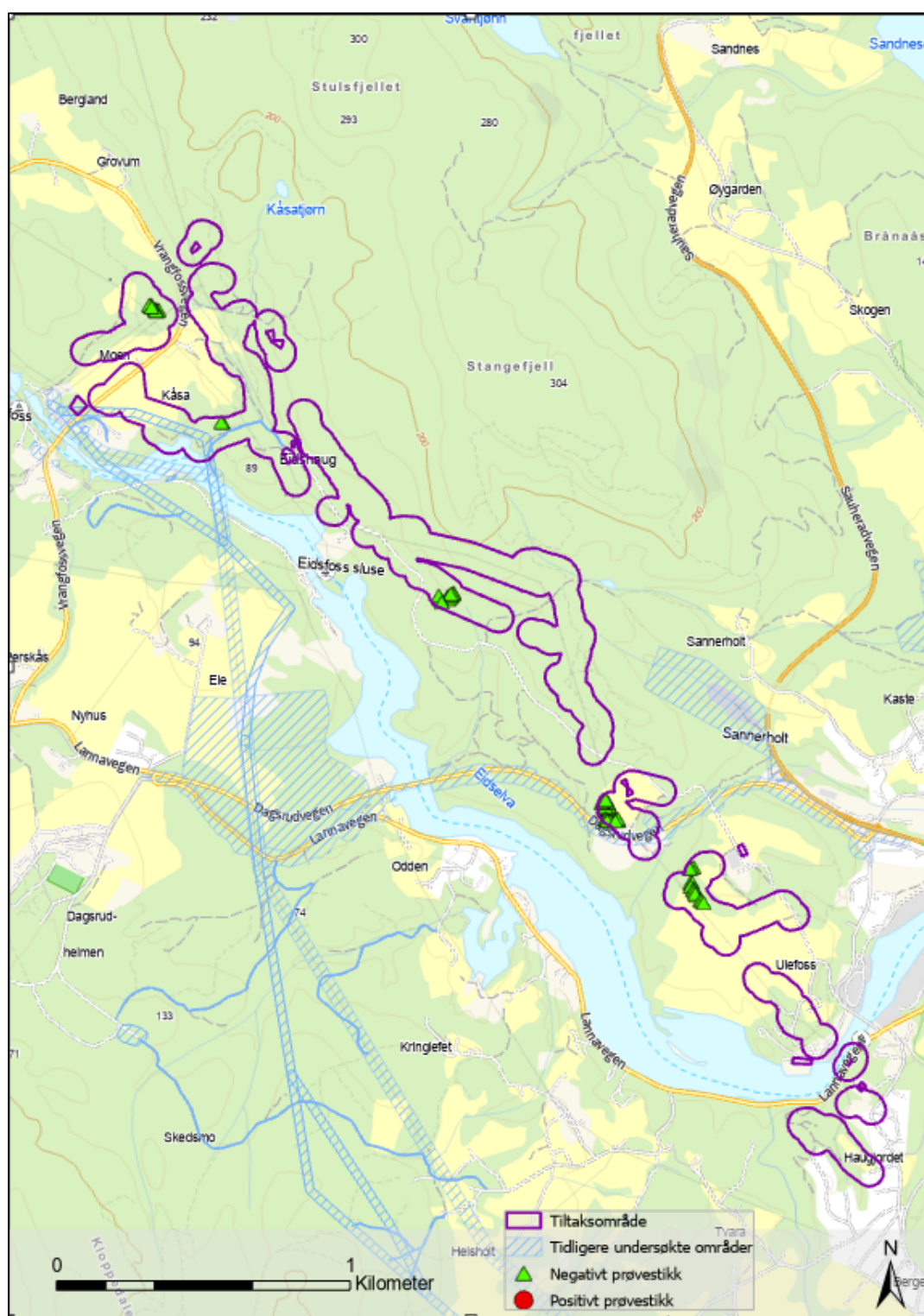
Noen steder som i utgangspunktet så lovende ut rent landskaps- og lokaliseringsmessig, ble ikke prioritert for prøvestikking da det viste seg å være mangel på løsmasser eller at lokaltopografien på annen måte ikke var egnet. Enkelte steder ble ikke prøvestukket da terrenget viste seg å være vesentlig endret eller ødelagt av moderne inngrep. Sistnevnte gjaldt for eksempel flere steder inn mot anleggsbeltet til ny rv. 359 Kaste-Stoadalen.

Av områder som ble prøvestukket var det flere lovende områder vest og nordvest for Ulefoss hovedgård. Alle disse har hatt en gunstig og strategisk plassering orientert ut mot den forhistoriske fjorden med sitt betydelig høyere havnivå enn dagens Eidselva. I tillegg ble en ganske stor og romslig heller øst-sørøst for Vrangfoss prøvestukket. I helleren ligger et nyere vaskevannsfat som vitner om at helleren er brukt i alle fall i nyere tid. En slik heller har vært gunstig ved nærhet til samtidig strandlinje, men har også hatt kvaliteter som oppholdssted uavhengig av umiddelbar nærhet til fjord eller vann. De to prøvestikkene som ble tatt i helleren var begge negative. Det viste seg å være svært steinete under hellerens dråpefall. Det kunne se ut til å være brutt stein fra fjellsiden, selv om selve helleren er naturlig dannet.

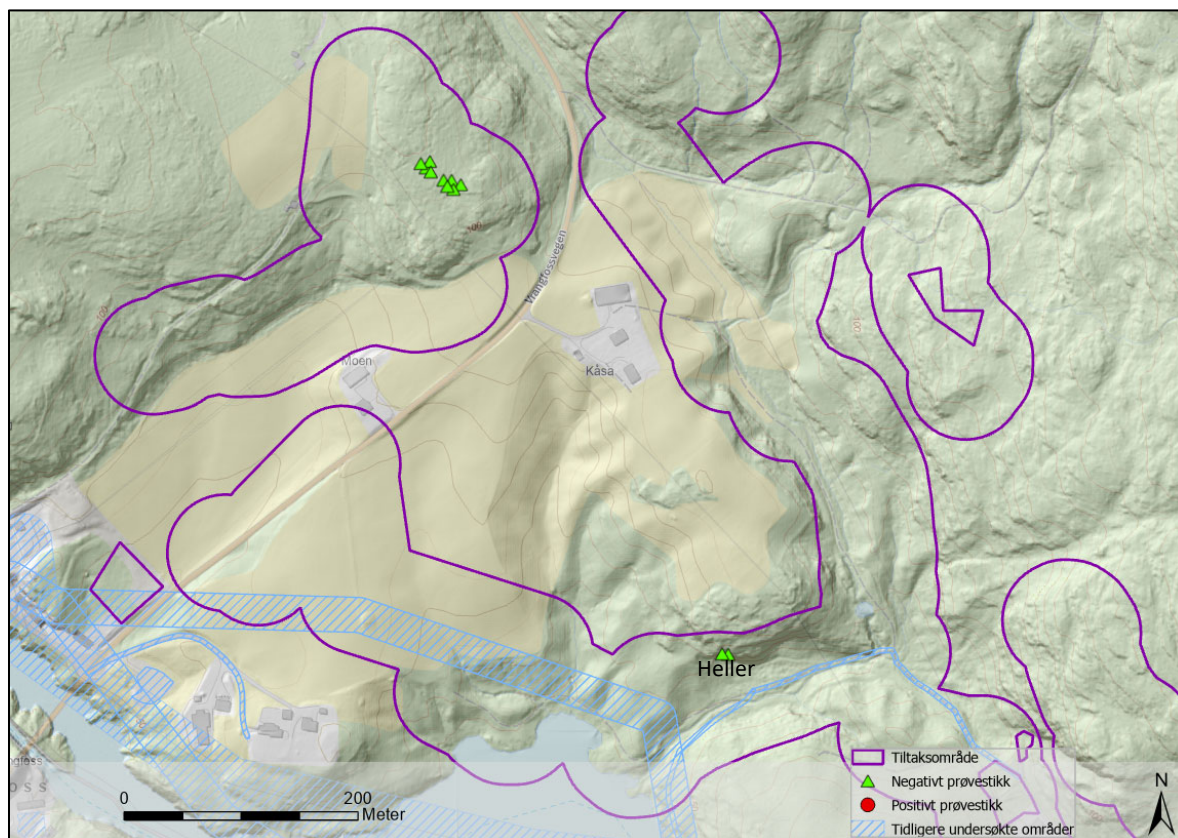

Figur 8. Venstre: Det ble prøvestukket i denne helleren øst-sørøst for Vrangfoss. I helleren ligger et vaskevannsfat (markert med pil) som vitner om at helleren er brukt i alle fall i nyere tid. Høyre: Utsikt ned mot veianleggsområdet og Eidselva/kanalen fra et av områdene som ble prøvestukket. Tatt mot henholdsvis Ø og V-NV.

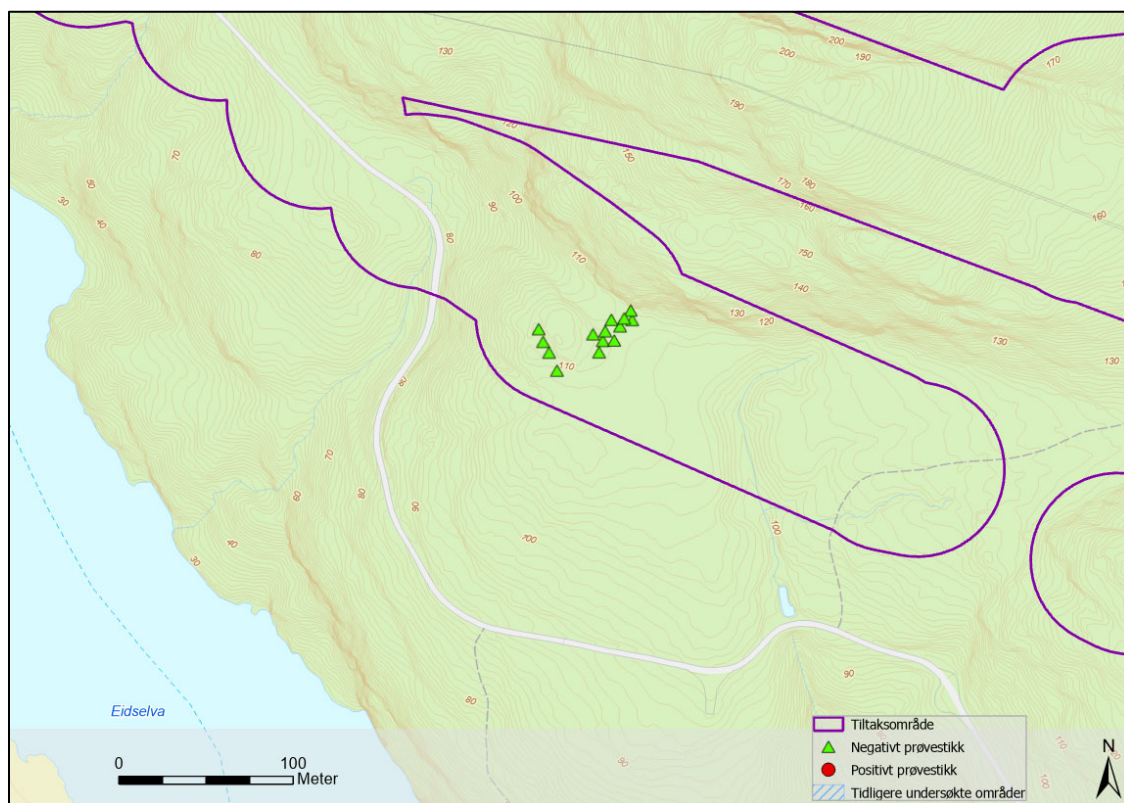
¹ side 44 i: Jansen, Ivar Johan 1986. *Kvartærgeologi. Jord og landskap i Telemark*, Institutt for naturanalyse.

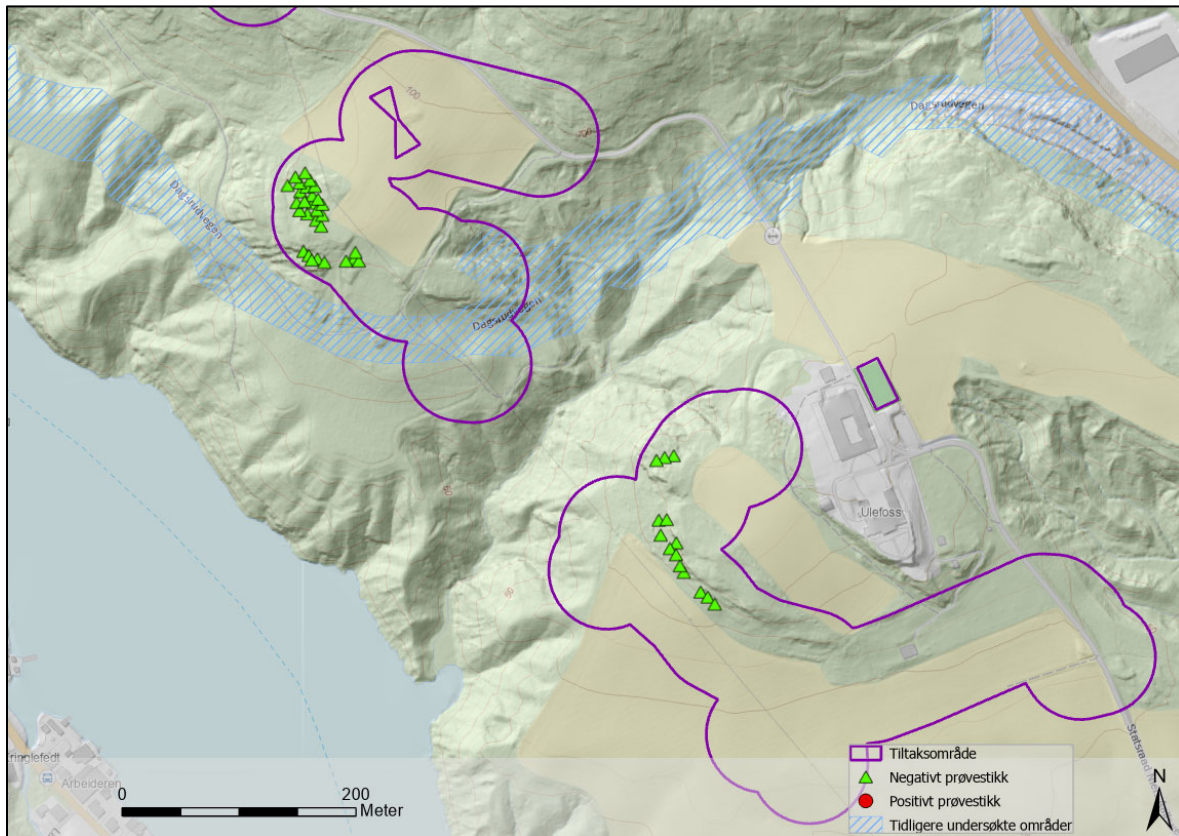
Figur 9. Oversikt alle prøvestikk i tiltaksområdet.

Figur 10. Utsnitt som viser prøvestikk nær Vrangfoss (helt til venstre i kartet). Her ble det bl.a. prøvestukket i en heller.

Figur 11. Utsnitt som viser prøvestikk øst-sørøst for Eidsfoss sluse. Området som ble prøvestukket har ligget gunstig til ved en samtidig strandlinje ca. 105-108 meter over dagens nivå.

Figur 12. Utsnitt som viser prøvestikk i områder nær Ulefoss hovedgård (mot høyre i kartet).

6. Konklusjon

Det er ikke registrert automatisk fredete kulturminner innenfor tiltaksområdet.

Det er flere nyere tids kulturminner i tiltaksområdet. Disse er ikke fredet, og det er ikke prioritert å legge dem inn i Askeladden.

7. Vedlegg

7.1. Figurliste

Figur 1. Fra tiltaksområdet. Venstre: Eksempel på bratt og kupert terreng. Høyre: Svaberg høyt i åsen øst for Eidselva/kanalen, som kan skimtes i bakgrunnen. Foto tatt mot henholdsvis N og S. .	5
Figur 2. Fra tiltaksområdet. Venstre: Omrotet område nær ny trase for rv. 359 som skjærer gjennom tiltaksområdet. Ulefoss hovedgård kan skimtes bak trærne i bakgrunnen. Høyre: Område ned mot Eidselva/kanalen nær Vrangfoss. Begge foto tatt mot Ø-SØ.	5
Figur 3. Tiltaksområdet ligger i Nome kommune, og strekker seg over 4 kilometer fra Ulefoss i sør til Vrangfoss i nord. Innenfor kartutsnittet er det tidligere registrert en rekke automatisk fredete kulturminner, blant annet gravfelt fra jernalder og hulveier fra førreformatorisk tid (merk at kartutsnittet er for stort til at disse blir synlige i dette kartet).....	6
Figur 4. Venstre: Steingjerde i åsen øst-nordøst for Vrangfoss. Høyre: Brønn øst for Vrangfoss. Tatt mot henholdsvis SV og N.....	8
Figur 5. Venstre: Fint oppbygd kjerrevei i bratt terreng nær isdam ved Dammane, øst for Eidsfoss. Høyre: Kjerrevei i det som i dag er planteskog Ø-NØ for Kåsa ved Vrangfoss. Tatt mot henholdsvis N og SV.	8
Figur 6. Utsnitt nordlig del av tiltaksområde med noen detaljer og utsjekkede LIDAR anomalier nærmere markert.....	9
Figur 7. Utsnitt sørlig del av tiltaksområde med noen detaljer og utsjekkede LIDAR anomalier nærmere markert.....	9
Figur 8. Venstre: Det ble prøvestykket i denne helleren øst-sørøst for Vrangfoss. I helleren ligger et vaskevannsfat (markert med pil) som vitner om at helleren er brukt i alle fall i nyere tid. Høyre: Utsikt ned mot veianleggsområdet og Eidselva/kanalen fra et av områdene som ble prøvestykket. Tatt mot henholdsvis Ø og V-NV.	10
Figur 10. Oversikt alle prøvestikk i tiltaksområdet.....	11
Figur 11. Utsnitt som viser prøvestikk nær Vrangfoss (helt til venstre i kartet). Her ble det bl.a. prøvestykket i en heller.	12
Figur 12. Utsnitt som viser prøvestikk øst-sørøst for Eidsfoss sluse. Området som ble prøvestykket har ligget gunstig til ved en samtidig strandlinje ca. 105-108 meter over dagens nivå.....	12
Figur 13. Utsnitt som viser prøvestikk i områder nær Ulefoss hovedgård (mot høyre i kartet).	13

Telemark
FYLKESKOMMUNE

telemarkfylke.no

Postadresse:

Postboks 2844
3702 Skien

Besøksadresse:

Torggata 18
3717 Skien

Tlf. 35 91 70 00
post@telemarkfylke.no

